

**RAJ SI
SPEJNAM,
KAK NOVINE
ŠTEM
str. 4**

**RAD MAM
ŽIVINO
str. 6-7**

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 1. novembra 2001 ☀ Leto XI, št. 22

Števanovci, 21. oktober

Z veselim srcom voščim...

Če prej popejvaš, lagvo ne misliš... Lejpa pesem je duplična molitev... Gvušno so poznale te pregovore tiste števanovske pa veričke ženske tō, stere so pred desetimi lejtami ustanovile skupino ljudskih pevk, da bi ohranile in obranile tiste pesmi, stere so poznali pa popejali v Števanovcaj, na Verici pa v Andovcaj. Tau so bile Štejnarska Rejza, Montiva Irenka, Rovatina Irenka, Bargauncina Bōška, Šauštarin Magduš, Štotjin Iluš, Djergliška Ema. (Te zadnje tri eške zdaj tō popevajo pri skupini.)

Desetletno delo števanovski žensk se je svetilo 21. oktobra v domanjoj vesi na koncerti, na sterom so gortaupile beznovske i monoštrske ljudske pevke, harmonikaš Laci Korpič z ženskim kvartetom. Krajši program so pripravili mlajši števanovske šaule tō.

Goste, med njimi generalnega konzula v Monoštri g. Zlatka Muršca, svetovalca slovenske vlade za manjšine g. Gezo Bačića, predsednika Državne slovenske samouprave g. Martina Ropoša, je pozdravo predsednik Slovenske zveze Joži Hirnök.

Delo skupine je notpokazala Klara Fodor, sekretarka zveze. »Ljudske pevke iz Števanovec so se v desetih lejtaj navčile mnaugo domanjji pa prekmurski naut, v zadnjom časi pa šte svete cerkvene pesmi tū. S svojim bogatim repertoarom

na leto od deset do petnajstkrat nastupijo. Zvōjn domanji vasnic Porabja so

največkrat pozvane na Gorričko v Sloveniji. Gnesden, gda se vse več lidi

nagne na vogrski gonč, gda je malo takši mladi, steri se radi pogučavajo v slovens-

koj rejči, gda med mlajši kumar srečati koga, steri vej domanjo rejč, je delo tej žensk ešte staukrat bole pomembno (fontos) kak pred desetimi lejtami. Tak vidim, ka so te ženske že dugo lejt djedro vesi. Če baur vlačijo, če veški den držijo, če starce svetijo, če društvo »Za lepšo ves,« organizira kaj, so one furt kreda tak pri deli kak s popevanjom, je povejdala Klara Fodor.

Ejkstra je vōzdignila delo mentorice Marije Rituper, stera iz Murske Sobote oiji na vaje, probe k števanovskim ženskam že peto leto. Ona je nej samo dobra strokovnjakinja, liki dobra pajdašica tem ženskam, stere za toga volo majo estje vekšo volau za delo v skupini. Ka je Mariji tō velko veselje delati s ljudskimi pevkami, se je pokazalo, gda so na konci programa vkūper popevale vse tri skupine (beznovska, varaška pa števanovska). Tau so naleki narredle, vej pa vse tri vodi pa vči Marija.

Na prireditvi so za desetletno delo števanovskim ženskam gratulejrali: župan občine Puconci, Ludvik Novak, občina in Slovenska manjšinska samouprava Števanovci, društva in kulturne skupine v Porabji. Skupina je dobila nagrado (peneze) od društva »Za lepšo ves,«, od Državne slovenske samouprave pa od Slovenske zveze.

M. Sukič

IZZIVI, POVEZANI Z EVROPSKO UNIJO

Pod tem naslovom je bil v 19. številki Porabja objavljen članek Ernesta Ružiča, pravzaprav pogovor z novim rektorjem sombotelske visoke šole dr. Karlom Gadányijem. Vsekakor zanimiva so evropska razmišljanja novega rektorja in zamisli v zvezi z bodočnostjo ustanove. Moj komentar pa bo namenjen predvsem zadnjemu odstavku zapisa. Spoštovani kolega Ernest! Velikokrat sva debatirala o Porabju, o opuščanju slovenščine v javnih govornih položajih, o položaju slovenščine v porabskih narodnostnih šolah, o učiteljih... Velikokrat sva rekla kakšno besedo tudi o sombotelski slovenski katedri. Zato sta me v tvojem zapisu presenetila predvsem dva stavka, citiram: "O nalogi, o kateri se tokrat z novim rektorjem nisem pogovarjal, je tesnejše sodelovanje šole in slovenske katedre s Porabjem, tako z narodnostnimi šolami kakor z narodnostnimi organizacijami... Že dejstvo, da je sedanja raven narodnostnega pouka v Porabju prenizka in

prispeva pretežno delež k asimilaciji Slovencev na Madžarskem, je lahko izziv za pogovor o kakovostnejšem sodelovanju" (pogovor med predstavniki porabskih Slovencev in slovenske katedre). Iz zapisa nekako razbiram, da vsebina teh stavkov naj ne bi bila v neposredni zvezi s sombotelsko slovensko katedro. Pravzaprav je problem, če si ne upamo na pravih mestih postaviti pravih vprašanj (ali smo preveč fini). Abstraktna razpravljanja besedo sodelovanje razvrednotijo. Seveda bi konkretno strokovno sodelovanje slovenske katedre s Porabjem npr. na pedagoškem področju (npr. stalna strokovna spopolnjevanja učiteljev, pomoč pri nastajanju novih učbenikov itd.) bilo izjemno dobrodošlo in ga zelo podpiram, le da s strani katedre ni prišla nobena taka pobuda (no, mogoče bi pobuda morala iti v obratno smer).

K temu pisanju pa me je spodbudil predvsem drugi citirani

stavek, ki je v kontekstu zavajajoč in skoraj žaljiv; kolega Ernest, nakako si "pozabil" zapisati, da so namreč vsi ti učitelji, ki poučujejo na porabskih narodnostnih šolah slovenski jezik in po tvoje vzdržujejo to prenizko raven narodnostnega pouka ter prispevajo pretežno delež k asimilaciji Slovencev na Madžarskem, diplomanti sombotelske slovenske katedre! Naključni bralec tvojega članka namreč tega dejstva ne bi mogel razbrati. Lepo bi bilo, če bi se gospoda rektorja in obenem predstojnika slovenske katedre povprašalo kaj o tem. Nekoč sem zapisala, da je slovenska katedra "premalo slovenska, da bi lahko izobrazila SLOVENSKE učitelje". Po tem zapisu se je name vsul plaz obtožb in obsodb, seveda indirektnih, a svojega mnenja še vedno ne morem spremeniti; lahko ga obrazložim in podkrepim (a ob drugi priložnosti)... Na fakulteti so nam ves čas govorili (posebej nekateri profesorji, npr.

dr. Janko Kos, dr. Toporišič), da studij izoblikuje človeka, posebej študij maternega jezika; da to ni le pridobivanje nekakega papirja, s katerim si zagotoviš materialno plat življenja, ampak ustvarjanje najgloblje, takorekoč ljubezenske, vezi z narodovimi koreninami; in naloga učiteljev je, da to ljubezen do materinščine prenašajo na svoje učence. Vse te nauke sem jemala zelo resno in bila prepričana, da je za učitelje v Porabju, kjer je slovenski narodnostni obstoj tako zelo ogrožen, to še bolj pomembno. Toda...

Kakšni so deleži koga ali česa, ki prispevajo k asimilaciji porabskih Slovencev, bi prav tako lahko razpravljali v nedogled. Takorekoč ocena, da pretežno delež prispeva porabska šola, je malo smešna. Šola, kakršno imamo v Porabju, sicer za ohranjanje jezika naredi premalo, a pomislimo še na druge dejavnike: dokler šola za svoje narodnostno poslanstvo ne bo imela podpore pri star-

ših učencev, bo sama sebi namen; dokler manjšina ne bo imela lastnega koncepta jezikovnega načrtovanja in jezikovne politike, bo s slovenščino v Porabju šlo samo še navzdol. In vse to me izjemno žalosti. In dokler Slovenci v Porabju ne boste hoteli videti, da je trenutno problem narodnostnega obstoja v vas samih, se ne bo moglo nič spremeniti na bolje. In dokler boste ob mojem pisanju le besni name, namesto da bi se malo zazrli vase, se tudi ne bo nič spremenilo. Z nikomer ne želim izkopavati bojne sekire, ampak želim, da bi se v zvezi z narodnostno problematiko na vseh nivojih začeli vsaj iskreno pogovarjati. In tudi iskreno pisati. Malo sem se oddaljila od teme, a ne bodite besni name. Tudi ti, kolega Ernest, ki si vedno pripravljen na konstruktiven dialog, ne bodi jezen. Bova še že kakšno rekla...

Valerija Perger

Petnajst let bralne značke v Porabju

15. oktobra sva se z gospo Valerijo Perger, višjo svetovalko za zamejsko šolstvo na Zavodu RS za šolstvo, OE Murska Sobota, podali v Porabje s posebnim namenom: oživili naj bi naš prvi poskus slovenske Bralne značke, ki se je tu zgodil pred petnajstimi leti.

Zares smo 1986. leta uspeli in se srečali s funkcionarji in učitelji slovenskega jezika na narodnostnih osnovnih šolah na Gornjem Seniku, v Števanovcih in v Monoštru, kjer je stekel tudi pogovor. Kaj pogovor! Navdušenje za branje slovenskih knjig. Ne smemo pozabiti, da smo pri Zvezi prijateljev mladine v Murski Soboti začeli o Bralni znački med rojaki v Porabju razmišljati že leta 1983. Pisali smo pisma, vloge, vztrajali s svojim pedagoškim optimizmom in verjeli, da bomo uspeli.

Knjižnice na teh šolah so bile dokaj dobro založene z otroš-

kimi in mladinskimi knjigami. Za začetek smo prinesli še lepo število knjig s seboj, razkazovali pestre in živahne ilustracije, ki bi naj navdušile mlade bralce. Ker pa je bila Bralna značka le slovenska posebnost, smo si zadali nalogo, da najprej slovenskim učiteljem predstavimo njene cilje. Razumeli so in začelo se je naše sodelovanje. Priznati moram, da sta nam pri naših prizadevanjih uspešno pomagala Zavod za šolstvo iz Murske Sobote in okrajno vodstvo v Monoštru. Tudi danes se krepko naslanjamo na Zvezo Slovencev v Monoštru, uredništvo Porabja in Zavod RS za šolstvo, OE Murska Sobota.

Skupaj smo presodili, da je naš slovenski spisek knjig za branje preobsežen in pretežak. Pretehtali smo, kako in kaj bi izpustili, da ne bi delovali zadržujoče in namesto ljubezni do branja spodbudili kaj nas-

protnega. Tudi za preverjanje prebranega smo svetovali sproščujoč in aktiven pogovor, ki naj otrokom dopušča lastno presojanje in bogati jezikovno izražanje.

Kakor smo načrtovali, tako smo tudi uspeli. 1987. leta smo prvič podelili bralne značke. Bil je to svečan in prijeten dogodek, praznik za bralce in priznanje učiteljem. Od takrat je v Porabju Bralna značka doma in tudi že utrjena.

Kot je bilo že omenjeno, sva se z gospo Valerijo Perger 15. oktobra letos zopet odpravili v Porabje. Učiteljem slovenskega jezika in knjižničarjem sva prinesli nekaj svežih zamisli, ki so jih sami še popestrili.

Bliža se torej jubilejna podelitev, petnajsta obletnica. Ta naj izven posebej svečano, smo sklenili. Učitelji so predlagali, naj bo konec aprila 2002, ker sta zadnja dva meseca že preveč nabita z različnimi zadolžit-

vami in delom in bi lahko svečanost zvođenela.

Ljubezen do knjige se začne že doma, se nadaljuje v vrtcu in v šoli in se praviloma nikdar ne sklene. Ostane do konca življenja. Zato bo v Porabju treba pritegniti starše in širši krog ljudi, osvestiti, da je knjiga naša molčeca sopotnica, ki nas ne samo zabava, ampak nam izpolni bralno tehniko, da smo sposobni brati in spremljati tudi druge medije.

Preverjanje prebranega v sklopu Bralne značke naj bo lahko zabavno, prijetno in daleč od šolskega. Zato izberimo tudi prijaznejši prostor, mu vdihnimo domačnost, glasbo, tudi kak prigrizek ne bo odveč. In tu upoštevamo bralčovo presojo o prebrani knjigi, ga usmerjamo in spodbujamo tudi polet v otroški ali mladostniški domišljiji.

Naš ponedeljkov pogovor je potekal v delovnem in toplim

zvdružju; najprej na Gornjem Seniku, nato pa v učilnici za slovenski jezik na gimnaziji v Monoštru so naju pričakale učiteljice in tudi slovenska dijakinja gimnazije. Predvsem sva bili veseli gospe Erike Glanz, ki je "naša" že od začetka, od rojstva Bralne značke v Porabju. Z veseljem skupaj pričakujemo ta "veliki dan", petnajsto jubilejno značko. Bralci bodo z mentorji pripravili razstavo del naših avtorjev, katere si bodo za obisk izbrali sami. Obisk lahko popestri tudi mladinski ilustrator, klovnesa Eva ali nekdo pač, ki bo znal navdušiti, da bo značka dočakala še več, vsaj tako okroglih jubilejev.

Še to! Značka je otrokom pomenila priznanje, ki je bilo vidno vsem in tudi zunaj. Morda bi spet pomislili na drobno lesketajočo stvarco, ki je zlasti mlajšim bralcem prinašala veliko veselje.

Karolina Kolmanič

Papiri pripovedajo

Mrtvečine pesmi

Ranč na vsisvecovo v roké do bite té novine. Na vsisvecovo, pa na dušen den. V té dnevaj se lidgé spominajo svoji pokojni, dejo na cintor. Zatok bi rada zdaj nutpokazala edne knige, v šteraj je dosta „mrtvečini“ pesmi. Knige nam je na pausado dala Marija Melczer ali Glauzarska Micka iz Slovenske vesti.

Knige so napisane z rokav. Zvuna na platnicaj leko stemo, ka „Etá knigá szá dosztájou Szlovenszke veszi Doncsecz Károlya, tyüpláná szo v leti 1897.“

Znautra na začetki piše, ka „Etá knigá szá zacsnau piszátí vu leti 1897, mejszecá máloga trávná, dnéva 3. V eti knigaj teliko peszmi je liki 48 falatov.“

Na konci pa, ka „Etá knigá szo dokoncána vu leti 1897, mejszacza velkoga trávná szlegynoga dnéva. Naj bau Baugi na válo, na diko nam pa grejsnikom na dúšno zvelicsanye. Eta kniga szé dosztájajo Szlovénsztya veszi hizsni lumaran 10. Doncsecz Károlya.

Csi sza stegnejo zgibiti, morajo sza nazaj povernouti Doncsecz Károlya. Baugi na válo, na diko nam pa grejsnikom na dúšno zvelicsanye. Amen.“ Od 48 pesmi je 14 mrtvečinih, drúge so vsefele cerkvene pesmi. Mrtvečine pesmi so spejvali kantorge doma par izaj, gda so od mrtveca slobaud vzeli. Edna takša pesem iz Slovenske vesti je eta:

„Den serditi hoče priti,
i ves z ognjom požgati,
sveti David nam svedoči.

Kakša jesen šče biti,
gda že soudec hoče priti,
vsakoga prav osouditi.
Kak se trebúnte popinejo,
mrtvi gori postanejo,
na sodbo pot morejo.

Vsaka stvar de dregelata,
gdara bode stati mogla
i soudeci odgovarjala.

Naprej se prinesejo one knige,
vu šteri se vsa najdejo
od kec svejt osodjen bode.

Gda de soudec sodoü,
skrivna dela bode vido,
nikomi nede odpúšcao.

Krou nezgovorene zmožností,
ki si zveličiteu vörmika,
prosimo te, da nas zveličáš.

Spomeni se Jezus dragi,
ka sam jaz zrok tvoje smrti.
Trpiš. Smiluj se na to gledouč.

Pravični soudec kaštige odpústi,
moje greje najprvi,
na den soudnji pride.

Ti si odpústo Mariji, lotri i
slišao na križi,
vüpanje si pa dau meni.

Moje prošnje nej so vrejnde
ali ti činíš z milošče,
da ne gorim vekiveka.

Daj mi mesto med ovcami
od bakov meti, odlouči,
naj stojim s te dejsne strani.

Gda osoudíš te nevörne
na odjen vekivečne moke,
s tebom v nébo pomoremo.

Da bom vu tvojem blajženstvi
živao,
s svetimi Andjelmi
slúžeči vekiveke tebi.

Prosim zato ponizno,
pazi na mojo skradnjo vöro
i daj mi počivanje večno.
Amen.

Marija Kozar

RADIO MONOŠTER

UKV (FM) 106,6 MHz

Od ponedeljka do sobote

od 16. do 17. vöre,

v nedelo

od 12. do 14. vöre.

V Varaši nej vólka rabuka bila

1956. leta je na Madžarskom revolucija vövdaríla. Najbola trdo je v Peštt vcujšlau pa v Györi. Ka kaj se je godilo v Monoštri, je Valerija Časar pitala Vilmoša Hanžeka, steri je nej dugo pred tistim prišo v Monošter. De lo je kak pedeluš (hišnik) na gimnaziji.

»1956. leta je tau tú nej slobaudno bilau, ka bi trge ali štirge vtjüp stanili pa bi si pripovedjali. Zatoga volo, ka so se bojali, ka pa če kaj lagvogva ščemo naprajti, ka politiziramo. Tisto leto je že preveč zmetno slau. Že sam čujo eden keden prvi na pošti pa v banki, ka sam ge mogo iz šaule ojditi furton, ka vse nika pripravljajo, samo sam nej vedo, ka zakoj. Lüstvo se je trno taužilo, ka nika ščejo delati, liki tau nišče nej smo prajti, ka ka so vsepovedni poslušali (prisluškovali).

23. oktobra gnauk samo zazrankoma v devetoj vöri smo čüli, ka ninder graubo popejvajo. Te smo vidli, ka pri židanoj fabriki se lüstvo vtjüper žene pa samo dejo naprej pa naprej. Vogrsko zastavo so nesli pa so vogrske naute popejvali. Tak so skaus Varaša šli, kak so 1. majuša delavci šegau meli, samo muzikanov nej bilau. Školnictja pa dja smo dijake kumar nazaj zdržali, ka so steli vö z gimnazije vujdti pa videti, ka se godi vanej. Pa smo jim prajli,

ne idte nikam nej, ka pa če se kaj zgodi z vami. Med tejmí, ka so šli, so bili komuníštardje tó, dosti mladine pa starcov. Poznati sam trno nej pozno nikoga, ka te nej davnik smo se v Varaš spatjivali.

Najoprvin so šli vcuj k zidini, gde je partija bila. Tau je paullek gimnazije bilau, od tistec so šli, gde je birovo bijo, potistim so pa šli na policijo. Če so kaj ovak tú delali, ge sam tau nika nej vido, ka iz šolski oken se nika nej več vido. Depa nikše škeri so meli, če pükše ali pistole, tau sam nej vido. Od tistec so pa šli k rusoškomí spomeniki.

Ge sam se tú zbojo, ka sam doma emo ženo pa štiri mlajše. Te za en malo smo mlajše iz šaule domau poslali pa mi smo se tú domau paškili k držini. Gda sam domau prišo, smo se gora zravnali pa smo čakali, ka baude. Tri dni vnoči pa vodnek gorzravnjani smo spali pa čakali, kak tadale. Tak sam pravo, če kaj baude, ka do strejlali kak v bojni, te vujdemo na Štajersko. Hvala Baugi, nika se je nej zgodilo. Tisti den, gda se je tau zgo-

dilo, sta dva rusuška tanka tú prišla v Varaš. Eden se je pri policiji stavo, drugi je pa pri fotbal igrišči stau. Kakšni sodacke so bili znautri, tau sam nej vido.»

• Tisti den se je nika nej zgodilo, samo telko, ka so skauz Varaša šli pa popejvali?

»Nej, čista nika nej. Nej so se bili, nej so strejlali, nikoga so nej bantivali. Lüstvo se je pomalek raznok gnalo. Delat pa v šaulo so po tistim štiri dni nej šli, niške nej. Vsakši je samo radio poslušó, ka se indrik godi. Ge sam tú poslušó pa so prajli, ka je v Budimpešti velka bojna, ka so Rusi nutra prišli. Mi smo tú tau čakali, ka k nam tú bojna pride. No, pa te gnauk so se tanki zbrisali, ka so odišli raj te mer grato. Tak sam rad grato, ka sam ženi pravo, vendar vse vredi baude pa don nede trbelo tanjavati rusag. V te dnevaj so zatok po Varaši ojdli z pükšami gora pa dola od ljudske straže (nemzetórség) mladi. Nikoma so nika nej djali, samo so skrb meli nas. Avoške, ka so prejdnji komuníštardje bili, so se spucali z Varaša, taprejk na Štajersko. Gda se je obrnauo, ka so Rusi vse prejkvzeli, je dosta lüstva odskočilo. Ge sam pa tú austo v Varaši, lepau sam gora zrano štiri mlajše, sam vsakšomi rame zozido. Zdaj že mam 11 vnukov pa 3 pravnukov. Pa z ženauv lepau živeva tój v Monoštri.«

Valerija Časar

23. oktobra smo na Madžarskem praznovali 45. obletnico revolucije leta 1956 ter 12. obletnico razglasitve Republike Madžarske. V Monoštru so se na obletnici spominjali 22. oktobra. Svečanost se je začela z ekumensko sveto mašo v baročni cerkvi. Proslave ob spomeniku herojev se je udeležilo več poslancev madžarskega parlamenta, med njimi Antal Rogán in István Bébes. Slavnostni govornik je bil Zsolt Németh, državni sekretar Ministrstva za zunanje zadeve.
Foto: Csaba Tóth

Raj si spejvam, kak novine štem

Tonija Kozara (Kodlinoga Tonina) iz Amerike že poznamo iz naši novin. Od tistoga mau, ka so v Ameriki teroristi napadnili New York, je nam tō večkrat piso. V tom zadnjom pisanji leko preštemo, s čim se on traušta v tej grđij časaj.

»Gnesden, gda novine štemo ali teve gledamo, samo tou čüjemo, ka je že pa svejt vse razburkani gé pa ka eti kuj ide pa ka tam kuj ide.

Tam so Afgani, eti so Aminge.

Tam so talibani, eti so senatori.

Tam so kecaške, eti so peckaške.

Tam so kamenji pa blato, eti pa bejli praj.

Tam so fligarje, eti je anthrax.

Tam bombe lücajo, eti bacile širijo.

Gda jas tou vidim, se tou vse nika vküp ne šika, te samo novine ta dejem ali teve vōzakapčim. Najraj moje fude v roke vzemem pa te drugo vse pozabim, samo so mi tiste stare slovenske pesmi na pameti gé, stere sam gnok svejta tak rad popejvo. Skoro vsigdar mi na pamet pride edna posebna pesem, stero so mi moja babica, Soucarna Roza spejvali, gda sam jas 7-8 let star bio pa sam tam pri njej služo. Ne mislim, ka je ta pesem poznana, ka je nej takša, ka bi jo podje na brgaj popevali po večeraj, liki babica so mi tak na skriuma spejvali, gda so dobre vole bili. Bila je edna pesmarca na Gorenjom Seniki, po imeni Šerina Veronika, stera je tak lepo na glas spejvala, gda je krave pasla po Siničinom gaji, ka sta dva krošla čüla njeni glas. Ali ranč je ona nej tou pesem popejvala. Naj se začnemo etak:

1. Denarin Bonci je džünca kúpüvo kaj kaj kaj
Denarin Bonci džünca kúpüvo haj haj haj.
2. Ka boš pa ti z džüncom delo kaj kaj kaj
ka boš pa ti z džüncom delo haj haj haj.
3. Z džüncom mo si cügeo vozo kaj kaj kaj
z džüncom mo si cügeo vozo haj haj haj.
4. Ka boš pa ti z cüglom delo kaj kaj kaj
ka boš pa ti z cüglom delo haj haj haj.
5. Z cüglom mo si tōrenj zido kaj kaj kaj
s cüglom mo si tōrenj zido haj haj haj.
6. Zakaj boš ti tōrenj zido kaj kaj kaj
zakaj boš ti tōrenj zido haj haj haj.
7. S tornjom mo si vraga strašo kaj kaj kaj
s tornjom mo si vraga strašo haj haj haj.
8. Zakaj boš ti vraga strašo kaj kaj kaj
zakaj boš ti vraga strašo haj haj haj.
9. Vrag je meni babo vkradno jaj jaj jaj
vrag je meni babo vkradno jaj jaj jaj.

Kak se mi vidi po toj pesmici, je pri Dinarnin Boncini tō vrajže kuj šlou, ali bole je vse ponimivno bilo, like ka gnesden štemo pa čüjemo.»

Toni Kozar

Ona je ške vidla torma

Čukina Jolika z Gorenjoga Senika (že dugo žive v Budimpešti) je letos vleta od 21. juliuša do 13. augustuša bila na gledanji v Kanadi pa Ameriki. Bila je v New Yorki tō, tam (v Bronxi) živi njena sestra Ana. 8. augustuša so šli si malo varaš pogled-

nit. Svoj avto so pistili v garaži pod Word Trade Centrom. Od tistec so šli si poglednit kip svobode. Te je Jolika naredla te dva kejpa, stera nam je poslala po tragediji 11. septembra. Gda sta se ta dva torma vküpžrüşila, je tisti terek cejlo nauč zvala se-

stro v New Yorki, dapa samo srejšdo pupudneva go je dobila. Te je zvejdla, ka so - vala Baugi - vsi zdravi.

Zdravi fizično, dapa duša je trno boli. Kak je Ana pisala v pismu Joliki: »Mi tū žalüjemo svoje mrtvece pa ne vejmo, ka nas čaka«.

Leko, ka samo ge ne razmejim

Že ste se, mislim, vcuj vzeli k tome, ka ge vsigdar nikšo navolo mam z madžarsko televizijov.

„Ka je že pa?“ bi stoj leko pito. Po nistarni večeraj na našom Tv 2, tak prauto večera so začnili eden program, steroga prevedano na našo rejč leko tak imenüjemo: „Povejte nut!“ Pa te, če sam si dobro zamerkala, na štiri mejstaj po rosagi so gor postavlane kamere pa tam stokoli, kakoli leko nut povej. Prva pa, ka bi od toga programa kaj povedla, mi napamet pride tau, ka sam pred nistarnimi lejtami čüla, ka prej pri televizijoni eden minut 2 gezero forintov košta. Kelko je pa ta šuma gnes? Iстина, ka se prej

tau ne šte. Mi smo bogati rosag, pa si leko - če je nam vola - za norijo tū dopüsti mo milijonke völučati.

Ka se meni nikak ne vidi? „Povejte nut!“ program vodi edna televizijska zvezda, stera je sama puno norije. Pa te od večera do večera se glasi, vidi na kameri pa pravi ljudam: „Povejte nut!“ Pa te na tej štiri mestaj, gde so te kamere postavlane, ljudje rejsan gučijo nut. Tej edni samo tak nikšo nerazmejno zgodbo, tej drugi si pa „čobe“ süčejo, tej tretji se povejmo na glavav postavljajo, nistarni očij vöobračajo, no pa geste zadosta, steri v kamero popejvljavo. No, etakšoga reda moji zobje, pro-teze tū, začnejo cviliti. Vse

mi napameti odi. Najbole pa tau, ka te program šké takši biti, kak v zahodni rosagaj, gde televizije istino vsakšo norijo nut kažejo. Pa te zdaj leko stoj povej, ka sam ge zaostanjena. Vej pa ta od-daja je ranč takša, kak je gnešnji svejt. Pa itak, ge „protestiram!“ Mujs nam vse tak činiti kak v zahodni državaj?

Televizija bi mejla, ma dosta druge dužnosti. Znauvič pa znauvič bi leko pokazala kulturne vrednote. Recimo, takše kulturne skupine, stere dugo-dugo lejt delajo pa samo senjajo pred kamero pridi. Iстина, ka je tau naloga državne televizije, ta televizija pa, stera te nauvi program ma, je komercialna.

I.B.

Nejsam doma

Gnesden dosta „vogrsko-slovenski“ Merikana-rov, steri so šestinpetdesetoga leta voodišli v Meriko, pride dumau. Dje taši, steri na kratek čas, dje taši, steri na dukši, dje pa taši tu, steri cejlak domau pride. Tau leto so Šafarni Pišti iz Andovec tō prišli domau. Od njegovoga dugoga „potovanja“ sva se pogučavala.

- Zdaj ste oprvin dumau prišli ali ste že večkrat doma bili?

„Štirikrat sam že doma bijo. Zdaj sam samo na kratek čas prišo, na tri kedne.“

- Kak se vam tu v Andovci vidi?

„Meni se tu bola vidi kak pa v Meriki.“

- Kelko ste stari bili, gda ste tu njali domovino?

„Šestdvajst lej sam star bijo, gda je revolucija vovdara pa sam prejk Austrije pobegno. Meni je nej bilau mujs titi, samo drugi so tu šli pa sam se te dja tu na paut vzejo. Vido sam, ka dosta lüstva tanjava rosag pa sam si mislo, ka tej zato nika vejo, leko ka še lagujejše baude, kak je bilau pa zato sam si dja te tu tak zmisljo, ka odidem. Pa čüjo sam, ka tam vanej v Meriki zato baukše de kak pri nas, bola na leki se človek goranjade, lakejšo je živlejnje. Zato sam pa ušo, naj vöšprobam.“

- Kak ste prišli v Meriko?

„Najprvin sam ušo na Rábafúzes, zato ka sam tam emo spoznane. Tiste dekle sam tam vse pozno. One so mi pomagale. Sodake so notra v künjo zvale, ena me je pa prejk granice sprvajala. Gda smo vcuj k granici prišli, te mi je prajla: »Na, zdaj te leko deš!« Te glas še zdaj čüjem. Srce mi je nika vküpstisnilo. Vedo sam, če mejo prejk-staupim, več nikdar nemo vido svojo rojstno ves.“

- Gda ste prejk v Austrijo prišli, ka ste te delati?

„Tam so me žandardja notra pelali v edno kasarnjo, gde sam eno vöro mogo čakati.

Potistim so ma v Salzburg pelali, gde je merički lager bijo.“

- Kak dugo ste tam bili?

„Vejndar devet mejsecov, dapa tau brž taodišlo, zato ka smo vö k pavrom delat ojdli. Zatau smo malo plačo dobili. Že prvin bi leko vö v Meriko odišo, samo ka sprvuga so samo tak nutpistili, če je stoj emo kakšno žlato ali spoznanca v Meriki, steri je podpisano eden papir. Dja sam nej emo nikoga, zato sam samo sledkar leko ušo, gda so že vsakšoga vöpis-tili.“

- Kama ste se iz Salzburga pelali?

„Na Dunaj (Bécs) smo šli z eroplanom. Jaj, če bi ti vido, kakšni eroplan je tisto bijo. Jaj, mati Boža v nebesa! Dva motora je samo emo pa nas je petdeset sejdlo znautra. Mislo sam si: »Meriko si sto videti, dapa s tauga nika nede. Nej Meriko, nej nika drugo več ne š vido!« Na tau eroplani je trzarilo vse. Mislo sam si, če gnauk na zam-lau dola leko staupim, več nikdar ne bom se z eroplano-pelo.“

- Karto za eroplan ste vi mogli tjöjpiti?

„Nej. Pa kak bi tjöjpo, nej sam emo dja pejnaz. Za šenki so nas pelali. Z Dunaja smo se pa na Irsko pelali, od tistec pa v Kanado. Iz Kanade so nas v New York pelali. Tam so nas na bus posadili pa so nas v Betlehem odpelali. Od tistoga mau živim tam.“

- Gda ste v New Yorki dola na zam-lau staupili, nej ste si mislili na domovino pa

na tisto, ka leko, ka več nikdar nete ojdli v Andovcaj?

„Nej sam emo časa na tau brodit. Istino, zato bi lažo, če bi tau pravo, ka mi je nej na pamet prišo. Tak so nas gnali, kak gda maro na odajo pelajo. Iz eroplana so nas dolagnali, na autobus pa gor. Tam smo si brodit dosta časa nej meli.“

- Ka ste delali brezi pejnez v Betlehema?

„Nej sam bijo zato cejlak brezi pejnaz. Prvin, kak bi nas tapistili, vsakši je daubo dva dolara.“

- Kakšo vrejnost sta te mejla dva dolara?

„Dolar je dober bijo, liki tau ba ja bila, ka smo samo dva dobi-li. Telko je vrejden bijo, ka smo od gladi nej mrlji, gda so nas tapistili kak ftüce vö iz klonje.“

- Kama ste šli?

„Emo sam enga spoznanca, edno dekle iz Rábafúzes, stera je z menov vred pobegnila. Njau so prvin vöpis-tili v Merko, zato sam pa njau gorpoisko.“

- Teško ste si delo najšli?

„Ah, delo sam daubo. Samo kakšno!? Pure sam mogo klati. Na vöro sam daubo petdeset centov. Jaj, krepko delo je bilau. Vsigdar sam vküpzrezjane roke emo. Na srečo sam samo dva mejsaca delo tam.“

- Nej ste poznali jezika, nej ste znali gučati. Ka ste v službi etak delati?

„Tau nej tašo delo bilau, ka bi dosta gučati trbelo. Gnauk so nam pokazali, ka trbej delati pa vsakši den sam tau delo. Pure so tak raščale, ka tam vseedno bilau, če človek vedo gučati ali nej. Tau

sam dugo nej lado, zato sam pa v edno fabriko ušo, gde so moški gvant šivali. Tu je že dosta buakše bilau.“

- Ka ste tam delali?

„Dja sam vsigdar pejglo. Tu je že plača tu baukša bila, zato ka so po falataj plačüvali. Do penzije sam tu delo.“

- Ka vam je najbola špajсно

bilau, gda ste vö v Meriko prišli?

„Jaj, vse je špajсно bilau. Tam je lüstvo cejlak ovak živelo, kak pri nas na Vogrskom. Kak če bi iz gauštje v varaš prišo človek.“

- Kakšno je bilau tau lüstvo, poštüvali so vas, steri ste se ta preselili?

„Tam se lüstvo eden z drugim ne spravlja. Tam je bola tašo »mrzlo« lüstvo. Saused drugomi sausadi ranč ime ne vej.“

- Tisti Slovenci, steri ste v Meriki, se kaj srečate zato?

„Dostokrat se najdemo. Pau Betlehema je Slovincov pa Vaugrov. Skur vsakši den se najdemo. V nedelo, gda k meši demo, te tu v edno cirkev demo.“

- Vi doma kak gučite?

„Slovenski, vogrski, ranč kak pride. Mlajši znajo pa vnuki tō. Vnuk vogrski pa slovenski bola zna kak dja.“

- Kak tau, ka pri nas mlajši že samo malo znajo slovenski ali ranč nej. Vanej v Meriki vaši vnuki pa znajo?

„Zato, ka so zvekšoga vsigdar z nami bili, mi pa doma samo slovenski pa vogrski gučimo. Vam doma bi tu samo slovenski trbelo gučati pa bi te mlajši znali slovenski tō. Če bi steli ali nej.“

- Gde ste se vi z ženauv srečali? Še tu na Vogrskom ali vanej v Meriki?

„Dja sam njau na Vogrskom še nej pozno. Istino, ka je z Gorenjoga Senika pa itak sva se vanej srečala. Tistoga reda, gda smo vöodišli, te je še vsakšo soboto veselica bila v ednom kulturnom dau-mi. Tam smo se Slovenci vsigdar srečali. Pa tak sva se spoznala z ženauv. Pa te sva se oženila, šestdesetoga leta. Mam dva sina pa edno hčerko.“

- Gda ste oprvin domau prišli?

„Šestdesetštrtoga sam prišo oprvin domau, bola brž, kak bi si mislo.“

- V tisti osmi lejtaj, ka ste vanej bili, dosta ste si mislili na domovino?

„Nej bijo taši den, ka bi mi nej na pamet prišla domovina, moja žlata, moji spoznanci.“

- Če bi še gnauk petdeset-šest pisali, pa bi vöodišli v Meriko?

„Nej, gvüšno, ka nej. Ne moram prajti, ka bi mi lagvo šlau, dapa zato se tam človek itak tak čüti, ka je v tu-jini.“

- Dosta je takši, steri so se domau znosili. Vam je še tau nej prišlo na pamet?

„Kaj nej. Samo mi že tō vanej mamo familijo, mlajše, vnuke. Mi že moramo tam ostati.“

K. Holec

OD SLOVENIJE...

Varnostni ukrepi so zadostni

Svet vlade za nacionalno varnost je na seji, ki jo je vodil premier Janez Drnovšek, razpravljaval o mednarodnem terorizmu in z njim povezanimi nadnacionalnimi grožnjami. Člani sveta so ugotovili, da dosedanje ugotovitve pristojnih služb ne potrjujejo indikacij neposredne ogroženosti Slovenije, menili pa, da obstaja realna povečana grožnja za varnost države, saj si aktivno prizadeva za vstop v EU in NATO ter se vključuje v humanitarne akcije na rizičnih območjih in v nudenje podpore mednarodni skupnosti za preprečevanje terorizma.

10 let slovskega potnega lista

Ministrstvo za notranje zadeve je z osrednjo slovesnostjo v Cankarjevem domu obeležilo desetletnico izdajanja potnih listin. Ker so se v desetletnem obdobju v dosedanjih potnih listinah pokazale nekatere pomanjkljivosti, so s 1. marcem letos začeli izdajati nove potne listine, ki jih poleg tehnične izpopolnitve, usklajenosti s pravnim redom Evropske unije in mednarodnimi standardi, odlikuje tudi njihova oblikovna podoba. Sedanji (modri) potni listi bodo veljali do izteka njihove veljavnosti, vendar najdlje do 5. avgusta prihodnje leto. Potni list je vsekakor dragocen dokument, saj z njim slovenski državljani lahko potujejo v 78 držav brez vizuma (med drugim tudi v ZDA in Kanado).

Odločni odgovor 2001 uspel

Slovska vojska je na vojaškem vadišču na Počku izvedla največjo vojaško vajo Slovenske vojske doslej - Odločni odgovor 2001. V spopadu modrih in rdečih so zmagali rdeči, med drugim pa so na vaji izvedli tudi več bojnih streljanj z minometi, havbicami, tanki in protiklepnimi raketnimi sistemi fagot in maljutka. Vaja, ki je plod desetmesečnega dela, je državo stala 7,5 milijona tolarjev, v njej pa je sodelovalo 185 častnikov in 259 podčastnikov SV, 287 profesionalnih vojakov, 328 vojakov na služnjo vojaškega roka in 138 pripadnikov vojne sestave.

Davicin Laci

„O, dekla ne daj se za pavra, pri pavri se dela težko“ – pravi edna lepa slovska pesem. Depa če rejsan se pri pavri težko dela, eške gnesden gestejo taši mladi, šteri gor na tau, ka v tri partije odijo delat, se za paverstvo dajo. Tak dela Laslo Dravec, po domanjom Davicin Laci na Gorenjom Seniki tō. Z njim sam se pogučavala, kak z ženov vret gazdūjeta doma.

• Laci, ti si samo petdvajsti lejt star, depa ge tak vejim, ka tašo živino, stero po vasnicaj šegau majo držati, si ti že skor vse emo. Če štoj telko vse ma kauli sebe, tisti venak rad more meti živino. Tak je tau?

„Ja, tau se je tak začnilo, ka gda sam eške v osnovno šaulo odo, v sedmi klas, te sam se že z zavcami začno spravlati. Zrankma sam bola rano mogo staniti, ka prva liki bi v šaulo ušo, sam je mogo spolagati. Gda sam pa s šaule prišo, te sam je pā mogo krmiti, depa meni se je tau fejs vidlo.“

• Gda si osnovno šaulo zgotovo, te si kak mladi pojep, venak že langat začno ojditi. Te si eške držo zavce, aj pa ti je že više prišo?

„Više mi tō prišo. Pa te langanje bola naprej bilau, liki polagati. Istina, ka sam po osnovni šauli v Varašu v šaulo. Te potistim sam tak včasik rukivo, gda sam pa dojrismo, te sam se pa tak včasik oženo. Tak ka na zavce sam več nej cajt emo.“

• Si pravo, ka gda si v sedmi klas odo, si že zavce

Rad mam živino

držo. Kak je pa kaj prva bilau, gda so doma stariške svinje držali, tiste si te že tō rad emo?

„Gda sam v šaulo odo, včiti sam se trnok nej sto, tak ka gda sam s šaule prišo, naj-

varnau tista svinja bila? Te je že dveje ime mejla?

„Dje, tašo je tō bilau. Depa tau zdaj vse ne morem vōgučati, ka de žena tō štejla novine pa ger te nevolau bau!“

prvo je tau bilau, ka kauli živine sam red djau, sam je spolago. Dobro vem, ka gda smo zabadali, vse mi je do djoja šlau. Mesar je vsikdar kričo z menov, ka zato neškeje svinje zginiti, ka je ge na telki šanalivam. Dačas, ka je svinja nej zginila, sam vsikdar v sobi mogo sejdeti.“

• Mele so tiste svinje, štere si ti baclau, kaše ime? So te baugale, gda si je zvau?

„Baugale so me! Ge sam jim furt tašo ime dau, štera dekla se mi je vidla v šauli pa stero sam rad emo.“

• Ka se je pa te zgodilo, če se je že tebi druga dekla vidla, depa doma pa eške

pili? Pravijo, ka je kozjo mlejko fejs zdravo pa dobro?

„Dosta mlejka sam spiu. Moja čerka je samo tri mejsece stara bila pa je že rada pila kozjo mlejko. Istina, ka zdaj je pa ranč nauupek, ranč videti neške mlejko.“

• Ti, gda si mali biu, si spiu kozjo mlejko?

„Nej, tau dobro znam, ka sam te nej sto piti. Stariške so dostakrat tak naredili, ka v tisti glaž, gde je kravjo mlejko bilau, so kozjo nutvlejali, depa so me nej mogli zapelati, ka sam ge samo pardeno pa sam že znau, ka je kozjo. Zdaj, ka sam svoje koze emo, tisto mlejko sam spiu. Ne vejim, kak je tau. Vsikdar sam samo mlejčen rais pa tašo kaj sto gesti. Zdaj, ka več nemam koze, mi fejs fali kozjo mlejko. Tau je tō čudno, ka kozjo mesau sam samo tak zo, če sam nej ge mesaro pa nej moja koza bila. Sam ne vejim, ka zaka, venak so se mi smilile.“

• Zakoj si se tak zbrodo, ka več nej koze držo?

„Zdaj smo kúpili en ram pa tam nega štale, tak ka bi je nin nej mogo meti. Zato sam se tak zbrodo, ka je odam.“

• Kak je pa z bikami bilau?

„Gda smo bili v zarande, so ma nanje vzeli, ka naj kúpim biké tō. Dačas, dačas so ma nagučavali, ka sam dva bika tō pripelo. Tak sam je pripelo, ka žena ranč o tistoga nika nej znala. Naprej sam ji že gučo, ka pripelam, depa mi je nej dala valati. Gda sam je pa don pripelo, so se ji fejs vidli. Depa več dela so ji tō davali. No, ne povejm tau, ka je nej delala, ka varnau

tak polagala kak ge, samo je nej najbola rada bila."

• *Venak zato tō, ka dejte tō gé pri rami pa s tistim delo mejla pa te eške s tvojimi „datetami“, ka si v štali emo. Gvušno, ka ji nej moglo vseeno biti.*

„Dje, tau je tak istina! Depa zatoga volo je eške hvala Baugi niše nevole pa svaje nej bilau, ka sam je küpo. Gda smo je pa odali, te so pa penazge dobro prišli.“

• *Kak si tau razmo, ka žena ranč nej znala, ka ti bike pripelaš k rami?*

„Ge sam ji vsikdar gučo, ka pripelam, depa una o toga ranč čüti nej stejla. En den sam si pa tak zbrodo, ka ge don küpim. Malo sam ji zlažo, ka dem delat, ge sam pa zmejs po bike ušo. Na Jáki sam je küpo. Taši lejpi črni so bili pa so samo štirideset kil meli. Tri mesece sam je emo pa sam je gorskrmo, te smo je odali. Te so se že ženi tō fejs smilili, prej je škoda odati, zato ka je una tō trnok rada mejla. Potistom sam več bike nej küpo, depa tau sam znau, ka brez živine nemo mogo biti, tak ka sam pravce küpo.“

Istina, ka z ženov sva se tak pogučala, ka samo dva küpimo, ka nama tisto dojde. Eno lejpo nedelo sam ušo pravce küpüvat, depa nej dva, liki štiri sam küpo. Žena, gda je vidla, me nej povalila. Sprvoga je malo brundivala, depa tak prauti se je vcujvzela. Zdjaj, ka pri rami dosta dela gé, je dobro, ka štiri mam, ka mesau don nej trbej küpiti.“

• *Če štaj vōpovej, ka bike ma, zvekšoga vsakšoma tau napamet pride, ka bik je divdji pa peja. Kakšni so bili tvoji?*

„Sprvoga, gda sam je küpo, te so samo tri kedne stari bili, te so eške merni bili. Gda so že vekši gratali, te so se že za istino čoligali.“

Taše tō bilau, ka neme tō zaodo, depa ge živino neškem biti, bola čedno sam na nji skričo, te so se zato zbudjali pa nevola nej bila zato. Čerka je te eške menša bila pa je trnok rada pri njima ojlda. Mi smo se zato fejs bodjali, ka Baug ne daj, ka bi jo brnsnili, depa hvala Baugi, se nika nej zgodilo.“

• *Kaše imena so meli tej bikauvge?*

„Eden je biu Bandi drugi pa Matji. Sprvoga sta zato nej baugala, ka te sta eške mala bila, depa gda sta že vekša bila, te sta že razmela.“

• *Kak pa te bilau, gda si je mogo odati, varnau se ti tak milüvalo za njimi, kak te, gda si menši biu pa doma ste svinje mesarili?*

„Milüvalo se mi je fejs, depa ženi venak bola. Una najbola nej stejla, ka naj mam, depa don una nej stejla, naj je odamo. Ge zato vüпам, ka eške gda svejta mo leko emo bike.“

• *Kak tau ladaš? V tri partije odiš delat, bilau, ka štiri partije ste delali v Opeli. Zdjaj je že tō večer devet vōra pa ti si samo zdjaj zgotovo z delom.*

„Do tega mau eške ladam, tau samo zato delam, ka se mi vidi pa frajt mam čüj.“

• *Kak je pa te gé, gda po njivaj trbej okapati, te zato ti tō deš pa okapaš, aj pa tau žena zvekšoga dela?*

„Okapanje je ženskino delo, name hrbet boli, ge tašo ne ladam delati. Ge taposadim pa vse, samo naj okapati nej trbej. Do tega mau osem njiv mam, depa če de Baug pomago pa mo eške tak lado, te bi eške en dve rad čüjvzejo nin.“

• *Ka ti kulak škeš biti, ka telko njiv maš? Ka če dobro vejm, zdjaj samo štiri svinje maš, no pa ednoga čüdnoga pujčka tō. Nej?*

„Ja, tisti je vietnamski, z globkim červom. Te skor

tak vōgleda, kak divja svinja, zdjaj že nakraci mali tō baudejo, ka sam ga dau cüpistiti. Te mo pa eške več leko delo. Zaka telko njiv mam? Zato, ka če na ednoj njivi mi divje svinje vküper vdarijo kaj, kak se je zdaj tō zgodilo, depa vrag si znjim, na drugoj njivi don ostane. Včasik tak gé, ka človek zaman dela.“

• *Osem njiv maš že zdaj, gda zranksma gorstaneš te brodiš, ka na štero njivo boš ušo delat ali pa gnauk na eno letiš malo, gnauk na drugo?*

„Ge sam tak ge, ka že zvečer vōzbrodim, ka na drugi den na štero njivo mo ušo delat. Taše ne delam, ka gnauk bi na ednoj njivi malo nika delo, gnauk na drugoj. Edna njiva naj gotova bau pa te potistom pa druga pride na red.“

• *Dosta njiv maš, te zdjaj vsikdar foringaša moreš gorzeti, aj pa kak te njive ti delaš?*

„Že dve leti sam foringaša nej gorzejo, ka smo kupili en mali traktor. Zdjaj vse s tistim leko neredim pa te delam, gda je meni dobro pa nej te, gda bi mi povedali. Pa sam don nikoma nej dužen ge.“

• *Če dobro vejm, gda si osnovno šaulo zgotovo, si za mesara sto titi. Zaka si se don zbrodo pa si nej mesar grato?*

„Trije smo steli za mesara titi pa je samo eden grato mesar. Ge sam zato nazaj staupo, ka tam v Somboteli so nam po videoni kazali, kak živino kolejo pa te se mi je eške taše vse mililo. Te mi je že mati tō gučala, vej pa te don neš gé, če ranč gledati ne moreš. Depa ge sam eške zato premišlavo, če naj baudem ali nej. Potistom gnauk edno soboto je mati ušla kokauš mesarit. Ge sam ji pravo naj nja, vej pa če mesar škem biti, don naj malo prva probam. Rejsan sam se cüpripravo, mati kokauš prejkdala, te sam ji šinjek prejkrvrez. Depa ne vejm, ka se je moglo zgoditi, ge sam kokauš püsto. Te tam po cejlom ogradi lejtal, pa te sam si že tak za gvüšno zbrodo, ka ge gvüšno, ka nemo mesar gé. Zdjaj, ka sam že malo starejši grato, zdjaj pa že vse zamesarim, koze, zavce. Venak sam že bola zrejli grato.“

Monika Dravec

... DO
MADŽARSKE

Grški zunanji minister
na Madžarskem

Grški zunanji minister Papan-dreu je na pogovorih s svojim madžarskim kolegom Jánošem Martonyijem izjavil, da bo svoji vladi predlagal, naj takoj liberalizira trg delovne sile za delojemalce iz držav, ki čakajo na vstop v Evropsko unijo. Če bi kabinet v Atenah predlog sprejel, bi se Grčija pridružila državam (Švedska, Nizozemska, Danska, Irska), ki v lastnih državah ne bodo uvedle večletnega prehodnega obdobja in prepovedi za delojemalce iz vzhodnoevropskih držav. Grčija, ki bo od leta 2003 predsedovala Evropski uniji, podpira vstop Madžarske v unijo.

Vrh o zakonu o
zamejskih Madžarih

25. in 26. oktobra so se v Budimpešti sestali predstavniki zamejskih madžarskih strank in organizacij ter madžarskih parlamentarnih strank. Na dnevnem redu je bil Zakon o statusu zamejskih Madžarov. Pogovarjali so se tudi o tem, kako so se odzvale vlade sosednjih držav na omenjeni zakon.

Prireditve in
programi

• 26. oktobra so v Monoštru v gledališki dvorani predstavili gledališko igrjo o madžarskem kralju Beli III. Igrjo je napisala in postavila na oder profesorica madžarsčine srednje šole v Monoštru. Igrali so dijaki šole, ki je poimenovana po omenjenem kralju, ki je ustanovil mesto Monošter.

• 3. novembra bo imela Državna slovenska samouprava svoje zasedanje v Sombotelu.

• 10. novembra bo radio Ljubljana snemal v Šalamencih v občini Puconci. Ob tamkajšnjih skupinah bo v programu sodeloval tudi harmonikar Laci Korpič in ženski kvartet iz Porabja.

• 10. novembra prireja Mestni kulturni center v Monoštru t. i. narodnostni gala program, na katerem bodo sodelovale madžarske, nemške in slovenske ljubiteljske kulturne skupine.

Spremljajte televizijsko oddajo

SLOVENSKI UTRINKI

vsak drugi četrtek ob 13.00 na

1. programu madžarske

televizije.

Naslednja oddaja bo v četrtek,

8. novembra 2001.

Ponovitev v soboto, 10. novembra,

ob 11.05, na 2. programu.

Erika Koles, po domanjom Filipna Erika, je lerenca, zdaj vči na srednji poklicnoj šauli Béla III. v Varaši, v Monoštri. Tak čüti, ka prej od leta do leta je bola težko včüti, delo z mlajšimi je vsebola žmetno. Kak vidiš ti, stera že skur dvajst lejť včüš, različno děco v različni šaulaj? – sam jo pitala.

„Tau je rejsan tak. Na začeti, gda sam začnila včüti na osnovni šauli v županiji Tolna, so nas, lereince, školnike ške bola pošťovali, tak mlajši kak stariške. Mlajši so se venak tō bola radi včüli. Gnesden nikak tak vidim, ka skor da bi meni briga bila, ka naj kaj znajo mlajši, uni se pa nika sprautoma včüjo, depa tak, kak bi mi radi bili, tak itak nej.“

- Tak brodim, ka je vam z dijaki ešťja bola težko. V osnovni šauli štja vejn mlajši bola baugajo, bola se dajo nagončati, pridobiti na včenjě, kak steri so že starijši od 14 lejť.

„Žau, steri v poklicno šaulo odijo, tisti te splošne predmete, kak materinski gezik, matematika, se skor nika neškejo včüti. Tisti, steri v srednjo šaulo odijo, tisti zatok malo bola. Meni se tak vidi, ka bi vrnau toga cajta mogli mlajši nut prevideti, ka je včenje za nji važno. Prve resne, prave izpite (vi-zga) do meli, gda poklicne, srednje šaule zgotovijo, zato bi venak leko čakali, ka bi se v poklicnoj pa srednjjoj šauli že malo ovak mogli vcuj podati k včenjě.“

- Letos prej dosta mlajšov mate. Tjelko dijakov mate na poklicnoj pa tjelko v srednjjoj šauli?

„Vsevküper več kak 500 mlajšov mam. Malo menja kak polovica je na poklicnoj, vekši tau pa v srednjjoj šauli. Depa struktura se je v zadnji lejťaj fejs spremenila.

Tisti, steri v poklicno šaulo odijo, dve leti se včüjo splošne predmete (általános tan-tárgyak), v tretjom pa v šrtom klasi pa majo prakso tō. En keden so na praksi tam, gde vrnau delo dobijo ali pa pri nas v šauli, drügi keden se pa včüjo ništerni štiri, ništerni pa pet dnevov. - *Ka za poklicov se leko pri vas vónavčüjo mlajši?*

„Tau se tū spreminja, menjava. Letos mamo tišlare, bautuše, sabolice, strugarje (esztergályos) pa ključavnice (géplakatos).“

- V poklicno šaulo se bola takšni mlajši glasijo, steri srednje ali štja slabejše ocejne majo v osnovni šauli. Pauleg toga je z nijimi gvüšno bola težko, kak z najbaugšimi v srednjjoj šauli.

„Ge vsikdar tak pravim, ka mlajši so vrnau nej krivi toga, ka so. Nema vsakši gna-ko dosta pameti, zatoga volo nikoga ne moramo doj gledati. Meni se tak vidi, ka tisti, steri so gnes v poklicnoj šauli, so v prvom, drugom razredi, klasi osnovne šaule ostali vsikdar nin na konci. Te so pa vejn tak čütili, ka so oni ranč nej važni, fontoški pa potejn so se nika nej včüli. Ge tak mislim, če je en človek priden (szorgalmas), če vrnau nej tak pameten, itak je telko vreden, kak šterikoli, štiri kakšno diplomu ma. Tau, ka se nika ne včüjo, tau dosta vzrokov ma.“

- Vam starištje pridejo na pomauč, vas podpirajo s tejm, ka svoje mlajše kaj napelavajo, nagončavajo na včenje?

„Malo takšni je gnes naden. Znam, ka gda sam ge eške v šaulo odla, leko povejm, ka sam se pridno včüla pa so mi stariške don furt gučali, ka sebi se včüš, nemo mi meli asek s toga, liki ti. Gnes na den pa tak vidim, ka sir tak

vöpride, ka je školnik kriv, če mlajši slabe ocene majo. Zvekšoga tašoga reda pridejo stariške, gda že vse vküpleti, gda že ne morejo naprej pa buknejo. Ovak pa trno malo takšni starišov je, štiri pravi, ka dejte nemaš ti isto-no, ka tisti školnicke so zato tam, naj tebe navčüjo, nej pa zato, ka bi tebi kaj lagvoga djali.“

- Kakšne predmete včüš zdaj?

„Ge vogrsko literaturo, vogrski gezik pa slovenščino.“

- Tjelko mlajšov maš pri slovenščini? Vej pa dober tau mlajšov porabski saul se v vaši šauli vči tadale. Samo pitanje, tjelko se da na slovenski gezik nota napisati?

„Tau name najbola boli. Vsakšo leto več kak deset mlajšov pride, steri so se osem lejť ali - zdaj, gda že v vrtcaj tū včüjo slovenski gezik - eške več kak osem lejť včüli slovenski gezik. Prauti tomi se tū pa tam štiri glasi k slovenščini. No, letos štiri mam v prvom letniki, štiri so si za

prvi gezik odebrali slovenski gezik. Oni so vsi na poklicnoj šauli, na srednjjoj šauli nikoga nemam. V višji razredaj je pa eške üše. Samo tisti, štiri do trgauvci, bautuške, tisti so se namesto nemškoga gezika začnili včüti slovenski gezik. Na srednjjoj šauli, se pravi na tistoj stopnji, gde do mlajši delali maturo (érettségi), eške itak enoga se nej mogla k slovenščini potegniti.“

kakšni gezik do se včüli. Vala Baugi, na našoj šauli je slovenski gezik kak narodnostni pa nej kak tuji gezik, v prvi vrsti. Tak, ka vsakši zna, ka se leko vči slovenski gezik.“

- Ka brodiš, kak smo prišli do toga, ka se nateljja neštjejo včüti svoj materni gezik? Dja sam gvüšna, ka so pri tejm nej sami mlajši krivi, za tejm stodjijo starišov štja rejsan v krvi mora meti svojo narodnost.

„Tau je duga paut bila. Če tak fejs prej premislimo, te so rejsan bila takšna lejť, ka se nej zajšlo včüti slovenščino. Dapa že več kak pred desetimi lejťami se je fejs vse spremenilo. Več niške nikomi nej brano, ka bi se slovenščino včü. Štokoli, štiri je emo maturo, je leko üšo se tadale včüti v Slovenijo. Tistoga časa, gda sam ge začnila včüti slovenščino na gimnaziji v Monoštri, so že meli takšno možnost, ka bi leko šli na srednjo šaulo tō, tau ške itak tū vala. Ge mislim, ka so se stariške tistoga cajta tak fejs vkraj obrnau, gda so tak čütili, ka mlajši nemajo nikšne možnosti, ka bi se v srednji šaulaj tadale leko včüli svoj materni gezik. Liki tau, ka tak fejs so se vkraj obrnau, tau pa itak ne razmejm. Mora povediti, ka mojva dva tō Baug vej ka ne vejta slovensko, tau sam pa ge kriva. Dapa ge sam na začeti tam doj med Vaugri žive- la, vogrskoga moža mam.

- V porabski osnauvni saulaj delate kakšno reklamo za slovenski gezik? Vej vam pa školnicke tej saul tū gvüšno leko pomorejo nagončati mlajše pa pridobiti stariše za tau.

„Tak, ka bi mi školnicke tavō odli na šaule, tau eške nej bilau. Liki mam te informativne dneve pa mam pis-mene reklame. Leko povejm, ka naš ravnatelj s tejm šaulami dobre stike ma. Tisti cajť, gda se mlajši nut dajo spisati v šaulo, te dobijo tiste papire, gde morajo gor napisati tau tō,

Slovenka v Varaši

njimi vogrski gučati. Mislim, ka je tau v dosti mejstaj tak gé. Če pa stariške pa stari stariške slovenski gučijo, te se pa mlajši tó leko navčijo."

- Letos ste tabor meli v Sloveniji ranč zatok, naj mlajši bola dobijo volo za slovensko rejč. Kak se vam je pošikalo?

„Rejsan smo tak prišli do toga tabora, ka smo premišlivali, kak bi leko bola privlačno naprajli slovenščino. Smo mislili, če mo je pelali malo v Slovenijo, gde se malo zabavajo, malo so na počitnicaj tó pa don so v slovenskoj okaulici, te venak eške tiste tó leko nazaj dobimo, šteri so se v osnovni šauli včili materni gezik, zdaj se pa neškejo. V tabori so se mlajši trno fajni čutili. Gde je fejs mujs bilau, tam so slovenski gučali, liki med seov nej. Ge se toga trno bojim, ka tau tak več nede, kak tistoga cajta, gda smo mi mladi bili, kašnekoli dji- lejše smo meli, smo slovenski gučali. Če bi bar sami sebi kakoli leko sprosili po batutaj, če bi se med seov malo pogučavali pa bi že lejpo bilau. Ne čakam, ka do zdaj včasini romane začnili šteti, če novine preštejo pa njim nede trbelo pomagati, te že dobro bau."

- Večkrat si omejnila druđje slójzbe ali županije, gde si delala, živel. Gde ta pa kak si živel?

„Ge sam se oženila 1981. leta. Mauž mi je z Dombóvára. Tistoga cajta, gda sam ške dekla bila, smo ojdli tadoj v Dombóvár pa Dalmand kucharčne vreve trgat ali kak smo mi pravli cimerezniivat pa tam sam spoznala moža. Gda sva se vküp oženila, sam ge ũšla v Dombóvár. Te sam ške na pedagoško visoko šaulo ojdla. Gda sam zgotovila tretjo leto te šaule,

te sam si službo iskala, v vesi Dalmandi sam dobila. Tam sam začnala vogrski gezik včiti pa sam zadvečerka delala. Za dveji leti smo šli v ves Gódre, tau je v županiji Baranya. Tam sam začnala včiti vogrski gezik, rusuški gezik, tehniko pa skur vse. No pa te 1986. leta smo nazaj prišli v Monošter. Te sam najprvin v dijaškom daumi bila, na gimnaziji sam pa začnala včiti slovenščino. Prvo leto kak fakultativni predmet. Nikak tistoga cajta smo dobili lektorja iz Slovenije, šteri naj bi pomagalo slovenskim lerencam pa školnikom pri deli. Pa te müva dva sva začnala premišlirati, kak bi bilau dobro, če bi naši mlajši s slovenščine tó delali maturo. Dugo lejt je trpelo, ka smo si z ministrstvom pisma pošilali. Prvo maturo se pa don nej ge delala, ka sam te rodila. 1992. leta so prvi mlajši meli maturo. Oni so se že na gimnaziji redno včili slovenski gezik, istino, ka samo na keden tri vóre, depa tisto je tak bilau, kak je v velki knjigaj doj napisano."

- Kak tau, ka ste dola prišli v Varaš?

„Ja, tau je ena žmetna zgotoba zame, ka 88. leta sprtolejt je moj brat mrau. Te se je že vidlo, ka ata je tū nikši betežen. Depa nejsmo brodili tak na lagvo, kak se je te v decembra zgodilo, ka je te ata tū mrau. Te smo tak mislili, baugše bau, če mo malo bola skrajaj. Brata žena je tū sama ostala, dva maliva deteta pa na pau gotova iža. Ata pa mama bi sama tū nej ladala, ka te sta eške krave mela pa sta ške dosta njiv delala. No, pa tak se nam vidlo, ka tūj bola falimo, kak bi tam falili. Te smo se vleti domau spakivali."

- Kak se počütite tū doma? Vejndar je zatok tau tisti

pravi daum v Porabji, nej gde si bila na Vogrskom?

„Ge sam zato takša ge, ka se gdekoli gor najdem. Lagvo mi nej bilau tam dojtó nej. Depa istina, ka dostakrat praviva z možaum, če bi tū začnala, bi dosta lažej bilau vse, bi že dostavse kaj takšnoga ta pozabili, ka se ške gnes na den mantramo. Pa tau, ka meni tam tisti osem lejt vsikdar falilo, ka slovenščino sam se včila pa don sam nej mejla gde go nūcati. Tau sam pa nikdar nej čütila, kak večkart čujem, ka bi me pauleg moje narodnosti stoj dojtó gledo. Moji kolegi so sir ponosni bili, ka je med njimi ena takšna, štera takši materni gezik ma, od šteroga so do tistogamau skur ranč nika nej znali."

- Dosta vse si prejk ũšla pa si štija med tejm več šaul vó-zopodla tū. Gde pa ka?

„Najprvim sam začnala na Pedagoški visoki šauli v Somboteli slovenščino pa madžarščino. Tisto sam zgotovila 1984. leta. Gda sam prišla nazaj v Varaš pa sam začnala delati na gimnaziji, te sam pa začnala študirati madžarski gezik pa literaturo na univerzi v Pécsi. Tak leko povejm, ka sam od 1994. leta lerenca za srejd-nje šaule."

- Zda se te ranč čüla, ka se pá nika napelavaš včiti. Ka pa bau tau?

„Eške ne vejim, če s toga kaj baude. Enga cajta sam včila na visoki šauli v Somboteli pa tam so me fejs nagačavali, ka naj napravim doktorat. Lani sam se glasila pa so me gor vzeli, samo ka gda bi se mogla nū spisati, sam vrnau mejla zdravstvene probleme, sam mejla operacijo. Ne vejim, zdaj me dosti nagačavajo, naj začnem. Volau bi mejla, samo malo sam že stara."

- Baug naj ti da srečo k tomi! Mislim, ka nej starost, litiji bola čas, ka je problem. Vej pa ti maš dveji funkciji tū, stere, če redno štješ obrediti, ti zavole časa vkraj vzemejo. Kak članica Slovenske manjšinske samouprave Slovenska ves-Monošter, kak leko pomagáš varaške pa slovenčarske Slovence?

„Če rejsan, ka se ge ne držim v Slovenskoj vesi, don vse vküper delamo, ka tam v Slovenskoj vesi mam. Kakoli gnes na den človek dela, vse s peznazi de, penaze pa baug vej, ka dosta ne dobimo. Če rejsan, ka nas podpira, pomaga s pejnazi varaška samouprava pa od Državne slovenske samouprave tū dobimo nika, depa ka programov mam, na vse don ne dojda. Tak, ka natečaje pišemo, programe vküp postavlemo, organiziramo programe, proračune delamo, vse ka trbej. Programe pa v Slovenskoj vesi rejsan dostafele mam."

- Kak članica mestnoga sveta v Varaša, ka leko dejaš za nas Slovence? Tebe stoj der opita kaj o Slovincih, ka delamo, kakšne probleme mam. Ali maš takšne prilike, gde leko napraviš kaj za nas?

„Leko povejm, ka nej trnok. Depa tau je takšno delo, ka ne nikdar niške nika ranč nej proso ali če so me pa prosili, tisto je pa bilau v zvezi s Slovensko manjšinsko samoupravo. Ka tak konkretno za cejle varaške Slovence, tau pa ne moram povedati. Tau meni tū dostakrat žmetno spadnilo, ka tū pa tam sam čüla, ka so meli kakšne pogovore o Slovincaj ali kakšno mednarodno srečanje, takšnoga reda so name furt „tak lepau" pozabili."

- Konkretno vejš prajti pel-do na tau, naj vejmo na koj brodiš?

„Dostakrat je prišla kakšna delegacija pauleg stikov med Slovenci pa Vaugri, gda je bilau pogučavanje ali z županom ali s samoupravov. Ali če so na slovenskom Generalnom konzulati meli kašne pogovore. Takšnoga reda so se od mena vsikdar spozabili. No, nej, ge se ne trucam. Depa tak dostakrat mi žmetno spadnilo, ka z-koj sam ge te tam, kak svetnica za slovensko manjšino."

- Kak te poslošam, ti vecejlak pravico dam. Drüđji bi tū nej brodo ovak, če bi emo takšno funkcijo. Vejte je pa ške naša zveza predlagala, nagočavala, naj se zglašiš na volitve. Vöjpojmo, ka se po tejm vsi bola spaumnimo, enoga drügoga opozorimo, steri delamo za Slovence.

Zdaj, gda sva prejk šle skurcejloga tvojoga življenja, te lepau prosim štija malo nota pokaži svojo držino tū.

„Buma, že edendvajsti lejt sva z možaum vküper, poznavala se pa sedemdvajsti lejt. Enga več kak dvajsti lejt staroga pa enga devet lejt staroga sina mava. Razlika je velka med njima. Vala Baugi, ka sva zdaj nej sama. Mali nama ške itak dosta dela da, vse ga briga, vseposedik zna vcuj gučati. Tak ka sva zdaj tak, kak gda bi mladi žena bila. Mauž je gozdar. V Trauščaj sva si zozidala ram. Delo vsikdar geste, kaulik rama tū furt mava delo. Vskidar sva mela flanco tó. Gračenek tó velkoga mam. Ram je tó velki. Ge bi zato dosta več rada štejla knjige, samo nemam zavole dosta časa. Furt nika geste, nikdar se mi ne vnauča nika nej. Tau, ka bi mi dugi čas biu, se ške nej zgodilo z meov."

K. Fodor

„Vsikšoma vsikšoga trbej poštvati...“

... je povedla mlada ženska iz Števanovec, stera s svojim možom pa z malim sinom žive v ednoj velkoi držini. Gnesden je tak, ka mladi več ne živejo s starišami, s starcami, vsakši se tere na svoje. Mlada generacija, deca več ne guči nej našo porabsko narečje pa nej knjižno slovenščino. So pa izjeme (kivételek) tó. Tau sam čutila, preživela te dni v Števanovci pri Trnjarini, gde v ednoj rami štiri generacije živejo vküper. Vsevküper osem lidi. Prababica je stara 83 lejt, pravnujinja pa 2 leti. Že dugo sam mislila k tauj držini priditi zatok, ka s te držine sam maloga, 6 lejt staroga Adama Domitera na svoje vüje čula v našom varaškem slovenskom radioni, ka on lepau zna slovenski. Gda smo začnili malo pripovedjati, je v rami bio mali Adam pa njegva mati Gyöngyi. Fejst sta se včila edno slovensko pesem, ka je malomi v vrtci vzgojiteljica gor dala. Pa čujem:

„Poleg polja žabja mlaka,

Sredi mlake žaba kvaka,

kvak, kvak, kvak,

rega, rega, rega

kvak, kvak, kvak.“

- Adam zna slovenski? Sto njega vči na materin jeziku – pitam mamo.

„Mi doma, za volo več generacij dosta gučimo slovenski. Etak pa Adam vse razmej po našom. V vrtci se pa vči knjižno slovenščino pa me je tau za volo toga, ka doma tū gučimo slovenski, nej velka težava.“

- Praviš, ka več generacij žive vküper v hiši. Kelko je vas pa sto so vse tau?

„Štiri generacije živemo vküper v rami. Moja babica, po imeni Trnjarina Marica so 83 lejt stari. Moja mati Irena Nemeš je 57 lejt stara. Jas pa moj mauž Karči Do-

miter pa najja mali Adam. Z nami žive eške edna mlada držina, moj brat Ernó pa njegva žena Monika pa njija mala (h)či, 2 leti stara Martina. No tau je etak 8 ljudi pa štiri generacije. Ešče mam edno sestru, Marijano, stera je tuj v vesi oženjana pa žive pri možej. Žau, moj dejdi pa moj oča več ne živeta.“

En tau velke držine na števanovskoj trgati

Foto: I.B.

Kak si etak pripovedjava, pomaleg – eden za drugim – pridejo domau drugi člani držine tū. Irena, iz druge generacije, staupi v ram pa prinese grauzdje pa mi ponüja. Dobro je.

„Naši mladi so vsi v službi, etak pa za nji, za male, za cejlo držino mam kaj delati,“ si sede. „Ge sam več kak 30 lejt delala v židanoj fabriki, tkalka sam bila, ka je nej leko delo bilau. Zdaj pa doma z materjov, ka je mogauč, delave. Moja mati kakoli ka so 83 lejt stari, oni kosijo, svinje krmijo, vse ka se najde kauleg rama, obredijo. Samo naj eške dugo med nami pa zdravi baudejo.“

- Zvün držine kama deš, si malo počivaš tū?

„Baugi vala, si leko dopüstim, ka malo es pa ta včasín

dem. Mam ednoga prijatela pa sva nej dugo bila na izleti. Gda sam se na edno paut pripravljala, je moja čij, Gyöngyi tak djaukala, ka je tau nej zapovedati. Moram povedati, ka mi je tau dobro spadnilo. Tak mislim, ka me radi majo, se bojijo zame. Etak človek rad žive.“

- Lepu je bilau čüti, kak si

vrastvo prineso svojimi šogori, Karčini zatok, ka si je pri deli malo rokau tazožago. Nej dugo po tistim je vstopila mala Martina z mamo Moniko, ki je Vögrinka.

- Irena, istina, ka velki ram mate, depa če tak vzemamo tau so štiri držine. Vsakši ma svojo mesto, stero je samo njegovo?

„Vsakši ma svojo sobo. Künja, kopalnica, špajz je pa vtüper. Pa pogledni, kak smo pripravljani na zimo. (Opira špajz, gde je puno vsega) Vse poštvjemo, ka nam naša zemla da. Nej je potrebno za vse v bauto leteti. Dosta-dosta si leko prik-

vartejramo z delom, z nut vtalanjom.“

Zdaj sta pa prababica pa Karči tū prišla pa je etak cejla držina vküper.

- Marica, vaši so lepau gučali od vas. Pravli so, ka prej vi – kakoli ste stari 83 lejt – ešče vse delate. Kosite, svinje krmite pa vse, ka se na zemlej, kauलग rama da. Pa so te ešče prej te pravnujki tū najbolje z vami. Istina je tau?

„Tak je. Delati trbej pa je tau meni veselje. Naše starosti ljudje smo na zemlau navčiti, na živino, tau je naša radost. Tej mali? Baug moj! Napona so mi pod nogami zatok, ka je rada mam pa si trno dosta pripovedjamo. Nej samo Adam, liki mala Martina že tū zna slovenski. Vsigdar mi krči: »Baba, poj! Baba, ka

je?« Pa za toga volo se mi srce segrejava, sploj je rada mam.“

- Karči, vidim, ka si si rokau poškodovau. Velka je navola?

„Nej tak velka, depa v motorsko žago sam segno pa mi je malo lanc prst „vövdjo“. Moja služba je v lesej, pri gozdnom gospodarstvu delam, napona lejs podiramo, vküp spravlamu na odao. Tak računam, ka s tejm ne ostanem doma, zdaj do pri nas svetki pa te po tistim mo delat. Ne moreš doma v zrak gledati.“

- Ernó, ti vögrsko ženo maš. Kak se ona čüti tuj pri vas, kak tau trpi, ka največkrat si slovenski zgučavate?

„Nikša navola je nej. Ona se je že dosta navčila, gučati nej, liki razmej pa vse.“

- Gyöngyi, ti vsakšo leto odiš na slovenski bal, ka ga Slovenska zveza drží. Letos sam pa že Irenko tū tam vidla. Vidi se vam te bal?

„Za mene je te bal vsakšo leto lejpi dogodek,“ pravi Gyöngyi. „Rada deva z možom zatok, ka smo med Slovenci, ka čujemo lejpo slovensko muziko. Po mojem je pa tau tak, ka bi najbolje rada te bila, če bi na te bal rejsan samo slovenski ljudje šli. Na ednom-ednom bali pa vidim, ka takši se tū vcuj pritisnejo, steri ovak tuj pa tam se eške nam caunajo. Te pa dosti takši Slovencov ne dobi vstopnice, ki bi radi tam bili. No, tau je nej moja odgovornost pa delo, depa dobro, če do organizatori po tejm eške bole skrb meli na tau. Tak vejim, ka je tau nej léko.“

Poslovim se. Mali Adam svojo kozo – sploj rad ma živino pa so ma že drugo kozo kúpili – bauza pa mi zbogom pravi.

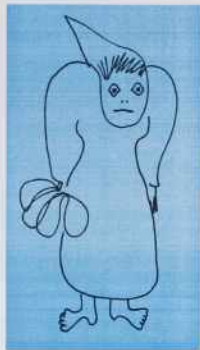
I. Barber

OTROŠKI

Živela je gnauk edna deklica ali žena, ranč ne vej, zato ka težko bi vedo prajti, kelko lejt je stara bila. Če sam go audalič gledo, te je tak vögledala kak edna stara baba. Če skrajje prišla, te žena bila, dapa če ji je človek v oči pogledno, te se je vidlo, ka ona še nej tak stara, kak vögleda. Od dosta dela pa od trpljenja je že püklavo ušla. Roke, gda je ušla tak püklavo, so ji visele, kak če bi kaj težkoga nesla. Gvanta nej mejtla, samo edno alo, ka je vletila, vzimi na sebi mejla. Zvekšuga vsigdar bausa ojdla, samo pozimi je mejla na novej stare, velke črejlve. Vlase je na kratko mejla dolazrežano kak moški. Zaka je telko mogla trpeti, ne vej, greja je vejdndrik samo telko mejla, kak gda se je narauidla. Ona je od življenja pet lejt dobila, nej več, pet lejt, gda je tak leko živela kak človek. Pet lejt je stara bila, gda je njena mati mrla. Od tistoga mau je drugo nej čakalo na njau, samo mantranje pa trpljenje. Tak se je zvala ka Rejzi, dapa tau nej razmejla, zato ka gda ji je mati mrla, je svojo ime že rejdko čula. Natura, vdardjana, klüknjana, tak go je tista žena zvala, stera se je potistim spakivala k njim, gda je Rejzina mati mrla.

Ta žena je Rejzina od zazranaka do večera samo gnala. Eden minut nej njala, ka bi si malo dola leko vsela. Drugi mlajši so se še špilali, gda je ona že krave mokedi pasti. Gda je malo večša gratala, te go je že na njivo pa v gauštjo postala delat. Pri ramij je pa tak bila kak eden lapec ali še tak nej, zato ka eden lapec več poštenja emo kak ona. Djesti dru- go

nej dobila, samo süji krü, pa če kaj na rejdko leko vkradnila v tjunji. Dapa tau je rejdko bilau, zato ka notra v ram so jo nej pistili. Vanej v štali je spala, dapa ona se je s tejm nej brigala. Dočas je spala, dočas je mir mejla. V

ilustracija: M. Kozar

sejnji je vsigdar z materdiov bila. Tašuga reda je vankiš zazrankoma vsigdar mokri bijo.

Osam ali devet lejt star sam bijo tistoga časa. Bilau je tak, ka nej dalač eden od drugoga sva z Rejzinom krave pasla. Tašuga reda je čas brž taodišo, zato ka sva pripuvejdala. Če pa nej, te sam pa poslušo, kak popejva. Doma sam dostakrat čüjo, ka jo šanalivajo, kelko mora delati pa ka je vsigdar lačna, zato ka ne dobi djesti. Dja pa, kak so mlajši, sam jo večkrat spitalo:

»Rejzi, ka si za obed djejlja?»

»Pa ka, ka? Makova dödala,« je prajla vsigdar ali pa tau ka „sütemény“. V vesi go je vsakš malo za nauro gledlo, depa nej bila naura, samo tak so go goraranili. Zato pa kak koli lačna bila, ona nikdar nej vöovadila ali prosila. Drugo si je vözbrodila. Dostakrat prejk priletela k nam v rokej s slivami, grüškami,

Ne vej

ka je ranč te zrejlilo, na pragi stanila pa čakala. Ona nej prosila, ona je za djesti vsigdar nika prinesla. Ka koli je dobila, tisto brž v žepko zaklačila pa že odletela, nej ka bi doma zvedli. Bilau tak, ka že drugo nej najšla konca oktobra, te gnila grüške prinesla. Dja sam te še tau nej razmo, zaka trbej nam gnile grüške, ka leko s tejm dela. Doma sam zaman spitalo, nej so mi ovadili.

Gnauk novembra, gda sam sam doma bijo, Rejzi pa prejk prišla k nam. V rokej edno malo tijef držala. Na pragi stanila pa tijo pravila: »Prinesla sam vam tijef za pečti.«

»Nej trbej mena nišo tijef,« pravim.

Rejzi samo gledala pa si je brodira, ka naj zdaj dela.

»Sploj dobra je ta tijef,« pravi pa go dola na prag deja.

»Vej name ne znauriš kak stariše,« si mislim pa tijef ji nazaj v rokau dejam. »Nesi go domau, nam go nej trbej,« pravim še gnauk.

Rejzi na tau nika nej pravla, samo gledala proti staula, gde je krü bijo pa niše klobsi. Pomalek se obrnaua, tijef pod pazdja vzela pa domau ušla.

Gda so starište domau prišli, dja sam veselo pripovejdo, kak sam vözdelo z Rejzinom. Oni so na tau nika nej prajli, nej sam vedo, ka zaka. »Vej pa dobro sam naredo,« sam si mislo, »te pa zaka me ne povaljjo?«

Za eden keden, gda je saused prejk k nam prišo, od njega sam čüjo, kak je Rejzi betežna. »Vej dugo že nede vlejkla, če dva, tri dni, več nej. Srmaki tak baukše bade, če mrdje. Če bi nej bil sausedje, te bi že od gladi davnik mrla,« pravijo Štufi.

»Kelkokrat je prinesla sadje ali kaj drugo, da smo ji dali djesti. Tašuga reda sam ji žepke vsigdar naklačo, naj dzej, sirauta.«

Gda sam dja tau čüjo, mi je vse lagvo bilau, nej sam daubo sape. »Za mene volo mora mrejtj,« sam si mislo. »Ka naj zdaj delam? Zaka sam tisto tijef nazaj poslo, zaka sam ji nej dau djesti?« Tau se mi je v glavej mejšalo edan za drugim. Ka naj delam, ka naj delam? Te mi je gnauk samo na pamat prišo, ka v hladilniku so klobsi. Brž naužič pa edan falat sam dolavrezo. V žepko sam je zaklačo pa sam že bežjo k Rejzi.

Gda sam pri postelji stau, sam že vedo, ka je zdaj že tjesnau. V žepko sam segno pa z rokauv sam klobsi samo muždijjo. Še za tau sam nej emo batrivnogo, ka bi ji pravo: »Rejzi, tau sam tebi prineslo!«

Dugo cajta sam tak mislo, ka se je tau zavolo mena tak zgaulilo. Zdrago že vej, ka nej, depa zdaj mi pa tau odi na pamati, ka bi delo, če bi te telko star bijo kak zdaj. Ali če bi se tau zdaj zgaulilo, leko ka bi ranč nika vpamet nej zeto? Ne vej.

K.H.

Moj konjček

Ko sem bila majhna deklica, sta mi starša vsak dan brala pred spanjem lepe pravljice in zgodbe. Zato sem tako vzljubila književnost. Če imam prosti čas, zelo rada berem. Ker se tudi rada ukvarjam z zgodovino, rada berem zgodovinske knjige in romane.

Moj najljubši roman je Nesrečniki Victorja Hugoja. Všeč mi je zato, ker ima tudi zgodovinsko dogajanje in na koncu dobri ljudje dobijo svojo nagrado. Glavna oseba je Jean Valjan, ki je bil revež in ni imel denarja za hrano. Zato je kradel kruh. Ujeli so ga in so ga obsodili na 15 let zapora. Ko se je osvobodil, je stanoval pri nekem duhovniku. Rad bi se vrnil domov, ampak spet ni imel denarja, zato je duhovniku ukradel srebro. Duhovnik je zvedel, ampak ko so prišli žandarji, je povedal, da je srebro podaril Valjanu. Valjan je razmišljal o tem in potem je postal pravi človek. Veliko je delal in postal bogat, ampak vedno je pomagal revežem. Dal je graditi šole in lekarno ter vzgojil revno deklico, Cosetto, kot svojo hčerko. Čeprav je Javer, vodja žandarjev, zvedel, da je Valjan bil že v zaporu, se mu je posrečilo razjasniti razmere. Leta 1832 je bila revolucija v Parizu. Tu sta se spoznala Cosette in mladi revolucionar Marius. Po revoluciji sta se poročila in sta srečno živela.

Na žalost, v četrtem razredu nimam preveč prostega časa, ker se moram pripravljati na matura in na jezikovni izpit. Vseeno upam, da mi ostane malo časa tudi za branje.

Etelka Dončec

Gimnazija Monošter

KAUT

MLAŠEČI

Poti do Boga

V soboto, 13. oktobra, smo se odpelali v županijo Zala, v ves Homokkomárom, gde vsaki

ski Madžari, iz Švedske (Štokholma) so to prišli. Cerkev je iz 1777. leta, enkrat je

jo HIV okuženim (fertőzöttek), širijo evangelizacijo.

V Homokkomáromu je celo leto odpreta iža za duhovne vaje. Organizirajo za mladino verouk, da bi še bolj sprejeli krščansko vöro, vüpanje in lübezen do Boga in ljudi. V »šaulo lübezeni« čakajo takšo mladino, šteri bi osem mesecov prebivali, molili, delali in se pripravljali na živlensko paut, da bi ležej opravljali delo, ka je čaka v vsakdanašnjem življenji.

Če koga zanima té Družinski center, se mora prva zglati in vsakšoga srčno sprejmejo. Naslov: Nyolc Boldogság Katoli-

mejses 13. majo štacije, molbe, sv. meše s procesijo in cejlonočno virostovanje.

Naš mladi župnik, g. Ferenc Merkli so nam pred kakšnim mesecem vöoznanili, ka če stoj ške iti, naj se pri nji zglati. Vörnike so organizirali v Sakalovcaj, na Dolenjom pa Gorenjom Seniki. V nedelo popodneva smo se pelali v te kraj, šteri je dobre dve vöre daleč od nas. V petoj vöri so se začnile štacije, v pau sedmój sv. meša, po meši procesija z oltarski svestvom. Nesli so kip (szobor) Fatimske matere bože tö. Dvakrat smo šli okoli cerkve z gorečimi svejčami. Množica lüstva, stari, mladina pa dosti dece. Tak se mi je vidlo, ka je skoro moški več bilo. V pau enajsti se je začnila enourna molba in potem v pau dvanajsti pa sv. meša in potem virostovanje do zranka. Po procesiji so nam oznanili iz štere vesi, krajov smo prišli romarge. Spajdašico sve štele preko štiridesetpet vasic iz vsej koncov Madžarske, iz Romunije sekelj-

dojzgorela te so jo izseljenci, šteri živejo v Nemčiji, nazaj postavili. V njej so frančiškani. V tom lejpom, tihom, mirnom kraji se počütiš nika ležejši, te nika ne boli, ne mantra, pozabiš na vsakdanašne težave. Po padci komunistov leta 1990 so tu nastavili Katoličansko društvo osem blaženosti. Po cejlom svejti že imajo 75 taki hiš, gde se skrbijo za siromake, za na cesti živoče otroke, za betežnike na domi ali v špitalaj, psihiatrijaj, karitativno pomoč da-

kus Közösség (8777 Homokkomárom, Ady utca 2.)

Naša paut v Homokkomáromu je bila čudovito lepa. Cerkev je na samem tihem kraji, gde se rejsan malo leko clovek odpočine in moli. Škoda, ka smo te kraj samo zdaj spoznali s pomočjo našoga župnika.

Bog plati gospaudi Merklini, ka nas je pelau in pokazo te lejpi tau sveta. Vüpamo, da mo še večkrat šli virostüvat Bogi in Mariji na čast.

V imeni romarov:
Vera Gašpar

Ó ti zmožni Bože,
düši daj mir večni,
svetlost vekivečna
naj njoj svejti v noči.

(Svete pesmi)

Orehova torta (Orejova torta) Diótorta

10 djajec, 17 dkg pracukra (sladkorja v prahu), 20 dkg kristalnoga cukra, 1 vanilinoga cukra, 17 dkg küsamletoga oreja, 2 in pau žlic prezlina (pšeničnega zdroba), 20 dkg zmauča, edno tablo čokolade, malo žirá, mele.

Žučake od 7 djajec na penasto vküpzmejšamo s 17 dkg pracukrom, 1 vanilijnim cukrom. Cüdejemo küsamlete oreje pa od 7 djajec na trdo gorvdardjene beljake. Na slejdnje pa eške dveje pa pau žlici

prezline. V tortovoj formi spečemo. Formo z žirom namažemo in z melov popisamo. Da je testau mrzlo, na tri tale vrejžemo in napunimo. Tri cejle djajce z 20 dkg kristalni cukrom nad sapo (göz) na trdo gorvdarimo. Da se rasladi, cüzmejšamo 20 dkg zmauče in edno tablico čokolade. S tem namažemo torto znautra in vrkar. Vrkar na polonje strte oreje dejemo gor.

Dober tek!

Hilda Čabai

Porabje

ČASOPIS
SLOVENCEV NA
MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrttek

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič

Naslov uredništva:

H-9970 Monošter,

Gárdonyi G. ul. 1,

p.p. 77,

tel.: 94/380-767

e-mail:

porabje@mail.datanet.hu

ISSN 1218-7062.

Tisk:

SOLIDARNOST D.D.

Arhitekta Novaka 4

9000 Murska Sobota

Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.